

SPRÁVA NEMECKÉHO GENERÁLA PRI SLOVENSKOM MNO GENPOR. FRITZA SCHLIEPERA¹ Z 27. NOVEMBRA 1943

FRANTIŠEK CSÉFALVAY – JANA TULKISOVÁ

CSÉFALVAY, F. – TULKISOVÁ, J.: Report of the German General at the Slovak Department of National Defence, gen. Fritz Schlieper of November 21st, 1943. *Vojenská história*, 4, 17, 2013, pp 112-123, Bratislava

The document is organically linked to the document on the reasons of failure of the 1st Infantry Division in the late October 1943 published in *Military History*, year 11 (2007) No. 1 and No. 2. The study confirms that in the period in question, the 1st Infantry Division was undergoing an internal crisis, which has ultimately qualified gen. F. Schlieper to state that in the given time, “it is not combat ready at all”, and in terms of combat use it is only suitable for support tasks without contact with the enemy and in the future, it would be useful to reorganize it into a “*construction section*”. Compared to the idealizing assessment of the Slovak divisions (especially the Fast Troop – after reorganization from the 1st Infantry Division in the half of 1943) prevailing in the works published in recent years about the campaign of the Slovak Army on the Eastern front, the document published in *Vojenská história* in 2007 as well as the current document enable to create a more objective picture of the Slovak troops’ participation in the war against Soviet Union.

Military History. Slovakia. World War 2. Gen. Schlieper and the Slovak Army on the Eastern Front, Y 1943.

Úvod

V roku 1943, hlavne v druhej polovici roka, po rozhodujúcich a nezvratných udalostiach druhej svetovej vojny, sa stále zreteľnejšie prejavovala prevaha armád anti-fašistickej koalície nad armádami mocností Osi vo všetkých priestoroch vedenia bojovej činnosti druhej svetovej vojny.

Po definitívnom prevzatí strategickej iniciatívy po Kurskej bitke začali vojská ČA vytlačť armády mocností Osi na viacerých smeroch, a na južnom krídle nemecké velenie

¹ Generálporučík Fritz Albert Otto Schlieper (1892 – 1977), od 15. apríla 1942 do 1. augusta 1944 Nemecký generál pri slovenskom Ministerstve národnej obrany a vedúci Nemeckej vojenskej misie na Slovensku. Podrobnejšie o ňom: CSÉFALVAY, F. a kol. *Vojenské osobnosti dejín Slovenska 1939 – 1945*. Bratislava : Vojenský historický ústav, 2013, s. 212-213. ISBN 978-80-89523-20-7.

ešte 15. septembra 1943 nariadilo stiahnutie všetkých vojsk na čiaru Melitopol' – Dneper.² Bezprostredne neskoršie frontové dianie sa tragicky dotklo aj slovenských vojakov. Za stavu nedostatočných vlastných záloh nemecké velenie, napriek upozorneniam a neskôr protestom slovenských politikov koncom októbra 1943, nasadilo slabo vycvičené jednotky slovenskej 1. pešej divízie (pd) do prvej línie. 27. októbra dostala divízia (ktorej velenie dva dni predtým musel prevziať pplk.del. E. Perko) rozkaz, aby do 48 hodín zaujala záchytné postavenie na čiare Askania Nova – Dmitrijevka (na západ od Melitopol'a), a tam vyčkala ustupujúce nemecké jednotky. Sily 1. pd boli oslabené o veliteľstvo 20. pešieho pluku, jeho II. a III. práporu a 14. a časti 16. a 9. batérie protiletadlových diel, ktoré zostali na Kryme. Jednotky 1. pd prichádzajúce do určeného postavenia ani nestačili zaujať svoje pozície, keď nadráňom 30. októbra ich prekvapili predné časti tankových a jazdeckých jednotiek Červenej armády. Za niekoľko dní sa vyše 2 000 príslušníkov divízie dostalo do zajatia, straty na životoch činili 20 osôb. V slovenskej historiografii sa rôznia názory o nedobrovoľnom zajatí či dobrovoľnom prechode do zajatia.³ Zvyšok hlavných síl 1. pd sa dostal za Dneper (II/11 delostrelecký oddiel zostal v priamej nemeckej podriadenosti) a sústredil v priestore Zarevodar – Nadešovka – Snamenka.⁴

Od 5. novembra 1943 už pod velením plk.gšt. K. Peknika boli hlavné sily 1. pd nasadené južne od Nikolajeva s úlohou zabezpečiť pobrežie Čierneho mora. Neskôr budovali obranné postavenia. Peší pluk 20 zostal odrezaný na Kryme, delostrelecký pluk, priezvedný oddiel, rota kanónov proti útočnej vozbe a kanónová batéria pešieho pluku 21 prešli do podriadenosti 5. poľnej divízie Luftwaffe a pôsobili v jej postavení pri rieke Bug. 1. pd bez týchto jednotiek sa v druhej polovici februára presunula severne od Odesy a až do konca marca 1944 budovala opevnenie pri rieke Tiligul. Udalosti po novembri 1943 svedčia teda o tom, že Schlieperove predstavy, hoci sa z nich vychádzalo pri rokovaní so slovenskou stranou, sa predsa dlhé mesiace nerealizovali a 1. pd zostala na fronte, čo sa najviac vzdialilo slovenským požiadavkám.⁵

² *Dějiny druhé světové války 1939–1945. Svazek 7. Dověšení zásadního obratu ve válce.* Praha : Naše vojsko 1980, s. 192.

³ M. Lacko vo svojej štúdií absolútne vylučuje dobrovoľný prechod a paušálne píše o zajatí. (Pozri: LACKO, M. Udalosti 30. októbra 1943 pri Kachovke – mýty a skutočnosti. In *Slovenská republika 1939 – 1945 očami mladých historikov II.* Zborník príspevkov z druhého sympózia Katedry histórie Filozofickej fakulty UCM Trnava. Lúka 9. – 10. apríla 2003. Trnava : M. Lacko vlastným nákladom, 2003, s. 249-278. ISBN 80-89034-64-0) Niektoré svedectvá nemeckých styčných dôstojníkov potvrdzujú u niektorých slovenských jednotiek *hromadnú* nechuť bojovať a vyčkávanie na príchod protivníka.

⁴ Anabáze 1. pešej divízie sa v poslednom čase najpodrobnejšie venovali M. Lacko (ref. 3), J. Bystrický (BYSTRICKÝ, J. Rýchla (1.pešia) divízia na Kryme a v bojoch na juh od Kachovky. In *Vojenská história*, roč. 7 (2003), č. 3, s. 54-74 ISSN 1335-3314) a v poslednom čase P. Mičianik. (MIČIANIK, P. *Slovenská armáda v ťažení proti Sovietskemu zväzu (1941 – 1944) IV. 1. pešia divízia. Slovenský vojak.* Banská Bystrica : DALI-BB, s. r. o., 2012. ISBN 978-80-89141-013-0). O príčinách zlyhania 1. pd bol publikovaný nemecký dokument v r. 2007: (CSÉFALVAY, F. Nemecký dokument o zlyhaní slovenskej 1. pešej divízie koncom októbra 1943. In *Vojenská história*, roč. 11 (2007), č. 1, s. 128-144, č. 2, s. 105-129. ISSN 1335-3314).

⁵ Podrobnejšie o tom: BYSTRICKÝ, ref. 4, s. 71-74.

Z hľadiska zaradenia Správy genpor. Schliepera do širších súvislostí slovensko-nemeckých vzťahov treba spomenúť, že v priebehu roka 1943 nemecká strana už viackrát kritizovala stav v slovenskej armáde, najmä bojovú morálku dôstojníkov, poddôstojníkov aj samotného mužstva slovenskej armády. Vo svojom elaboráte genpor. F. Schlieper už v apríli 1943 upozorňoval, že „skúsenosti, ktoré vyplynuli zo spomalenia pohybu divízie pri ústupe z Kaukazu na začiatku februára 1943, ukazujú na to, že divízia nestačí na vážne bojové úlohy“.⁶ Reťazec udalostí sa zvlášť začal zauzľovať od augusta 1943, keď slovenská vláda žiadala prehodnotenie účasti slovenskej armády na východnom fronte a predostrela požiadavku, aby slovenské MNO v budúcnosti „...spolurozhodovalo o využití a nasadení slovenských divízií na fronte s nemeckým velením. Najmä v tom prípade, ak nie sú predpoklady pre im pridelené úlohy.“⁷

Od začiatku septembra 1943 sa slovenské MNO aktivizovalo v súvislosti so spôsobom nasadenia slovenských divízií na východnom fronte. MNO predostrela v nich požiadavky jednak na zjednotenie divízií pod jednotné velenie, a jednak navrhovalo, aby sa im ponechal len zaist'ovací charakter, a koncom septembra 1943 ministerský predseda Vojtech Tuka a minister národnej obrany Ferdinand Čatloš dokonca predložili genpor. Schlieperovi požiadavku na postupné stiahnutie slovenských jednotiek z frontu.⁸ Slovenské požiadavky sa nerešpektovali, čo sa zvlášť osobitne prejavilo koncom októbra 1943, keď F. Čatloš dával najavo svoj energický nesúhlas s rozkazom na obsadenie obrannej línie Friesenstellung a protestoval u genpor F. Schliepera.⁹

Doteraz najucelenejšie dokumenty k slovenskej 1. pešej divízii, vojenským a politickým postojom slovenských politických a vojenských predstaviteľov po septembri 1943 predstavujú dokumenty V. Prečana¹⁰. Nižšie uvedený nemecký dokument je po prvýkrát zverejnený¹¹, pochádza z archívneho výskumu vo Freiburgu zo septembra 2007. Vyjadruje predstavy nemeckého generála pri slovenskom MNO genpor. Fritza Schliepera jednak o bojovej hodnote 1. pešej divízie, jednak jeho zámer o budúcom použití slovenských vojsk v záujme nemeckých vojnových potrieb. Schlieperove hodnotenia sú pozoruhodné oproti niektorým prívlehlými pozitívnym hodnoteniam bojových kvalít slovenskej armády v slovenskej historiografii.¹² Nemecký dokument publikovaný v roku 2007 vo Vojenskej histórii spolu s týmto dokumentom totiž ukazujú, že zlyhanie 1. pešej divízie nebolo len vinou nadmerných úloh

⁶ BAKA, I. – CSÉFALVAY, F. – KRÁLČÁK, P. *Ferdinand Čatloš - vojak a politik (1895 – 1972)*. Bratislava : PRO MILITARIA HISTORICA 2011, s. 173. ISBN 978-80-970768-0-1.

⁷ Tamže, s. 179.

⁸ Tamže, s. 181, 182.

⁹ BYSTRICKÝ, ref. 4, s. 61.

¹⁰ PREČAN, V. *Slovenské národné povstanie. Nemci a Slovensko 1944*. Dokumenty. Bratislava : EPOCHA 1971.

¹¹ Hoci tento dokument V. Prečan nepublikuje, zmieňuje sa o tom v ref. 10, pozn. č. 5, s. 45: „A pokiaľ išlo o 1. p. d., do doterajších úvah sa vkrádala myšlienka niekedy v budúcnosti reorganizovať aj 1. p. d. na stavebnú brigádu a použiť ju na stavbu opevnení niekde za frontom. (Schlieperov posudok 27. 11. 1943, tamže [tzn. NAUS Washington – pozn. autorov] 5 629 731n.).“

¹² Veľmi pozitívne sa o morálke slovenskej armády na východnom fronte vyjadruje P. Mičianik vo IV. zväzku svojej tetralógie, kde podkapitulu o dezerciách ukončuje vetou: „Slovenská armáda tak po každej stránke patrila k tomu najlepšiemu, čo bojovalo po boku Wehrmachtu na východnom fronte.“ (MIČIANIK, ref. 4, s. 238.)

postavených pred divíziu, ale malo aj skoršie a hlbšie príčiny. Autori predpokladajú, že publikovanie dokumentu prispeje k získaniu plastickejšieho obrazu o nemeckých predstavách v súvislosti so slovenskou vojnovou účasťou.

Dokument publikujeme dvojjazyčne, najprv po nemecky, potom v slovenskom preklade. Poznámky sme priradili k slovenskej časti. V prepise a preklade sme ponechali podčiarknutie názvov jednotlivých bodov alebo časti textu ako boli v originálnom strojopise. Textové časti, ktoré sú v origináli podčiarknuté červenou ceruzkou, sme vyznačili kurzívou.

Deutsche Heeresmission
in der Slowakei
Nr. 148/43 geh. Kdos.

Pressburg, den 27. Nov. 1943

5 Ausfertigungen
1. Ausfertigung.

Beurteilung der slowakischen 1. Inf.Division nach den Ereignissen zwischen Krim und Dnjepr.

I. Beurteilung des augenblicklichen Kampwertes der Division.

Der Ausbildungsstand im kleinen Rahmen ist für Verteidigungsaufgaben ausreichend. Es fehlt jedoch sowohl die Erfahrung als auch die Schulung im Zusammenwirken der Waffen.

Die *gesamte Führung ist schlecht*. Infolge der Ereignisse in der Friesenstellung, bei denen die Masse des Offizierkorps versagte, hat die Truppe das Vertrauen in ihre Führung verloren. Das Offizierkorps hat nicht die Fähigkeit und vor allem nicht den Willen, die Truppe kriegsmäßig auszubilden und sie zu brauchbaren Soldaten zu erziehen. Schon in den ruhigen Zeiten des Sicherungsdienstes in erster Linie nur auf das persönliche Wohlergehen, die Ruhe und Bequemlichkeit bedacht, sind die Offiziere im Kampf unentschlossen, untätig und z. T. feige.

Das Unterführerkorps ist nach seiner Zahl viel zu gering und in seinen Leistungen minderwertig.

Die Truppe ist nach wie vor kriegsunerfahren. Der Kampf in der Friesenstellung hat das Zutrauen in das eigene Können und in die eigenen Waffen stark erschüttert. Der *Wille zum Kämpfen ist nicht mehr vorhanden. Stimmung und Haltung der Truppe muß als schlecht und unzuverlässig* bezeichnet werden. Mit Zunahme der vorher nur vereinzelt aufgetretenen Zersetzungserscheinungen ist zu rechnen, bei den Bataillonen auf der Krim sind bereits 44 Mann zum Feind übergelaufen.

Die Bewaffnung ist z. Zt. nicht ausreichend. Der Grad der Beweglichkeit ist stark herabgesunken.

Abchiessendes Urteil über den derzeitigen Kampwert: nur zu Sicherungsaufgaben ohne Feindberührung geeignet.

II. Derzeitige Verwendung der Division.

Die Division ist mit einem verst. Inf.Regt. zum Küstenschutz südlich Nikolajew, mit 2 Bataillonen noch auf der Krim im Küstenschutz eingesetzt. Der augenblickliche Einsatz der Division entspricht dem geringen Kampfwert. Die Division kann den zugewiesenen Küstenabschnitt beobachten, im günstigsten Falle feindliche Aufklärung abwehren. Einen feindlichen Landeversuch (auch nur mit schwachen Kräften) über den Dnjepr-Liman wird

die Division nicht verhindern. Im derzeitigen Einsatzraum ist eine Umgliederung oder eine Neuorganisation der Division infolge der unmittelbaren Feindnähe ausgeschlossen.

Sobald die deutsche Führung die Division entbehren kann, erscheint das *Herausziehen der Division zur Neugliederung und zu anderer Verwendung erforderlich*.

III. Später mögliche Kriegsgliederung der Division.

1.) Gliederung als Sicherungsverband:

Unter der Voraussetzung, daß die z. Zt. auf der Krim stehenden Teile der Division wieder zugeführt werden können, ist folgende Kriegsgliederung möglich:

Div.Stab mit Nachr.Abt.

2 Inf.Regt. mit je 2 Btl. und entsprechenden Regts.-Einheiten

1 Aufkl.Abt.

1 Art.Regt. zu 2 Abt., bespannt

1 Pi.Btl.

Versorgungstruppen.

Diese Kriegsgliederung kann bei dem derzeitigen Personalbestand und bei geringer Zuführung von Waffen, Gerät, Pferden und Bespannfahrzeugen ohne Schwierigkeit erreicht werden.

Die Wiederherstellung der Kriegsgliederung nach dem Stand vom 1. 10. erfordert *erhebliche Zuführungen an Personal und Material, die die Slowaken nicht vor Frühjahr 1944 leisten können*. Zuführung von Gerät aus Deutschland ist nicht erforderlich, da die neuen erheblichen Waffenlieferungen nicht als Vorrat in der Slowakei betrachtet werden dürfen; außerdem haben die Slowaken die Waffen der 2. Division (jetzt Baubrigade) in die Slowakei zurückführen können.

2.) Gliederung als Bau-Verband:

Unter der Berücksichtigung, dass die Division z. Zt. keinen Kampwert besitzt und diesen nach deutscher Auffassung auch in absehbarer Zeit nicht wieder erreichen wird, erscheint die *völlige Umgliederung der Division zu einem Bauverband* - etwa nach der Art der früheren 2. Division – *zweckmäßig*. Werden dann die beiden früheren Divisionen zu einem Bauverband zusammengefasst, so werden eine erhebliche Anzahl von Offizieren sowie Waffen und Gerät frei, die für eine bessere Ausbildung und für einen festeren Rahmen des Heimatheeres mit Erfolg eingesetzt werden könnten.

3.) Beurteilung dieser beiden Möglichkeiten:

Die Gliederung zu einem *Bauverband* bedeutet die ausschliessliche Verwendung der Division im *Arbeitsdienst*. Aus außenpolitischen Gründen wird von der Slowakei an der bewaffneten Teilnahme am Krieg – wenn auch nur in „symbolischer“ Form – klar festgehalten. *Voraussichtlich wird daher die Lösung Baubrigade den Wünschen der Slowaken wenig entsprechen*. Die Slowakei würde ferner auf ihren einzigen kriegsgliederungsmäßig bestehenden Kampfverband verzichten; dieser Verzicht wird bei der angeblich bestehenden Bedrohung durch Ungarn und dem Wunsch, Kriegserfahrung zu sammeln und zu erhalten, kaum geleistet werden. Dazu kommt wohl die Befürchtung, die deutschen Waffenlieferungen zu verlieren, wenn kein bewaffneter Beitrag zum Kriege geboten wird.

Wahrscheinlich wird auch die Entwaffnung, auf die die Umgliederung der Division praktisch hinausläuft, als Geringschätzung empfunden.

Wird auf der anderen Seite die Kriegsgliederung für einen *Sicherungsverband* beibehalten, so kann diese Division als brauchbarer Rahmen für eine Kampfdivision

verwandt werden, falls im Laufe des Krieges eine unmittelbare Verteidigung der Slowakei notwendig werden sollte. Führung und Truppe behalten eine gewisse Übung in allen Fragen der Disziplin und Ausbildung.

Es erscheint daher – bei der nun einmal notwendigen politischen Rücksichtnahme auf die Verbündeten – *zweckmäßig, die Kriegsgliederung für eine Sicherungsdivision beizubehalten.*

IV. Zukünftige Verwendung der Division.

1.) Verwendung als Kampfdivision:

Ein Einsatz an der Front, der vom soldatischen Standpunkt erwünschte Verwendung der Division ist (von den Slowaken jedoch abgelehnt wird), ist auch nach Auffüllung der Division mit Personal und Material, selbst nach einer längeren zur Neuorganisation und zur Ausbildung zur Verfügung stehenden Zeit, nicht möglich Abgesehen von der Unfähigkeit, eine kriegsmäßige Ausbildung, insbesondere im Verband, durchzuführen, fehlt im Offizierkorps, im Unterführerkorps und in der Truppe der Wille und die Bereitschaft zum Kämpfen.

Die grundsätzlich zu fordernde Umstellung der Gesinnung und Haltung des Offizierkorps kann nicht innerhalb weniger Monate erzielt werden, auch wenn der Verteidigungsminister jetzt Ansätze zur Säuberung und Verjüngung des Offizierkorps zeigt. Hierzu ist eine jahrelange intensive und einheitliche Erziehung des Offizierkorps erforderlich, darüber hinaus eine Umwälzung der Volksstimmung, so daß der Sinn des Krieges verstanden und die nötige entschlossene Härte erzielt wird. Diese Zeit steht jetzt nicht zur Verfügung.

Somit ist *nach allen bisherigen Erfahrungen* – auch nach gründlicher personeller und materieller Auffrischung – *die Division an der Front nicht mehr zu verwenden.*

2.) Verwendung als Sicherungs-Division:

Dieser Einsatz entspricht den slowakischen Wünschen. Die bewaffnete Beteiligung am Kriege, die aus außenpolitischen Erwägungen heraus für erforderlich gehalten wird, kann bei geringsten eigenen Verlusten – ohne jede größere Gefahr – erreicht werden, so daß die Volksstimmung im Innern nicht belastet wird.

Zwei Möglichkeiten bestehen für den Einsatz einer Sicherungsdivision:

- a) Einsatz zur Bandenbekämpfung – also unter ständiger Feindberührung –,
- b) Einsatz zum Küstenschutz und ähnlichen Sicherungsaufgaben, bei denen nur gelegentlich mit Feindberührung zu rechnen ist.

Zu a): Die Deutsche Führung wird eine *zur Bandenbekämpfung* zur Verfügung gestellte Division wohl grüßen. Nun liegen jedoch bei der Deutschen Heeresmission auf Grund des Einsatzes der früheren Sicherungs-Division die schlechtesten Erfahrungen mit den Slowaken bei der Bandenbekämpfung vor.

Infolge der leichten Verständigungsmöglichkeit mit den Landeseinwohnern, durch die leichte Beeinflussbarkeit des slowakischen Soldaten durch die feindliche Propaganda, infolge der fehlenden eigenen Erziehung und vor allem auf Grund seiner ganzen Mentalität und Veranlagung ist der *Slowake zur Bandenbekämpfung völlig ungeeignet*. Nicht nur die Kampfergebnisse sind denkbar gering und unbefriedigend, sondern bei den zur Bandenbekämpfung eingesetzten Truppenteilen zeigten sich zahlreiche Zersetzungserscheinungen, die sich besonders in häufigen Fällen von Fahnenflucht äußerten. Somit erscheint auch die Verwendung der Division zur Bandenbekämpfung nicht tragbar. Die Division wird keine Hilfe, sondern nur eine Belastung der deutschen Führung sein. Das gilt nicht nur für Rußland, sondern für alle Bandengebiete mit slawisch sprechender Bevölkerung.

Zu b): Eine Sicherung erfüllt nur dann ihren Zweck, wenn sie durch ihr Vorhandensein den Feind entweder von Angriffsunternehmen abhält, oder durch ihre Tätigkeit diese verhindert oder zerschlägt. Nun wird durch den Einsatz der slowakischen Division kein Feind seine Angriffsabsichten einstellen, und weder jetzt noch später kann aus den bereits erwähnten Gründen erwartet werden, dass die Division feindliche Landungs- oder Angriffsversuche zerschlägt oder verhindert.

Es muß ferner berücksichtigt werden, dass jeder Verband, der für Kampfaufgaben gegliedert, ausgebildet und ausgerüstet ist, durch eine Sicherungsaufgabe ohne jede Feindberührung nicht voll ausgenutzt und ausgefüllt wird.

Bei dem fehlenden Willen und dem Unvermögen der Offiziere, ihre Truppe auszubilden und zu erziehen, bei dem allgemeinen Hang zur Faulheit und Bequemlichkeit wird die Truppe zwangsläufig verbummeln, der Kampfwille geht verloren, und der Slowake erliegt in der Zeit der Untätigkeit nur allzu leicht der feindlichen Propaganda.

Eine solche Truppe stellt keine Hilfe, sondern nur eine Belastung dar, die sich durch die ständige Sorge der Führung um einen unzuverlässigen Verband und durch die laufende Versorgung für eine kaum verwendbare Truppe äußert. So muß auch diese Verwendung im *Sicherungsdienst ohne Feindberührung für die slowakische Division abgelehnt werden.*

V. Verwendung in der Nähe der Slowakei:

Offensichtlich erstreben die Slowaken das Herausziehen der Division aus dem Osten und ihre Verlegung in die Nähe der Slowakei. Dabei wirkt der Gedanke eines unmittelbaren Schutzes der Heimat bei unglücklichem Verlauf des Ostkrieges ebenso mit, wie die Furcht vor einer angeblichen ungarischen Bedrohung. Eine solche Vermehrung der slowakischen Kräfte in oder in der Nähe der Slowakei wird aber eine Rückwirkung auf Ungarn haben, die auch berücksichtigt werden muß.

Belassung der Division in der Slowakei oder in ihrer Nähe kann nicht als Beitrag des slowakischen Bundesgenossen zum Kriege an der Seite Deutschlands gewertet werden. In der derzeitigen Lage kann die deutsche Führung wohl kaum auf die Mitwirkung des slowakischen Heeres, wenn auch nicht in bewaffneter, so doch in irgend einer anderen Form, verzichten. *An der Verwendung der Division in Operations- oder besetzten Gebieten muß daher grundsätzlich festgehalten werden.*

Abgesehen davon bedeutet eine etwaige Verlegung der Division in die Heimat auch vom slowakischen Standpunkt aus geradezu eine Gefahr, da die dann mit Sicherheit von der Truppe ausgehenden übertriebenen Gerüchte zu großen innerpolitischen Schwierigkeiten in der Heimat führen können. Aus den gleichen Gründen kommt auch eine vorübergehende Rückverlegung in die Heimat zur Auffrischung nicht in Frage, zumal geschlossene Unterkunft und Übungsmöglichkeit fehlen, und die Bindungen der Familie und Heimat bei den Slowaken nur Schwäche und Weichheit erzeugen werden, was auch von den Slowaken nicht verkannt wird. Außerdem ist damit zu rechnen, dass eine in der Heimat befindliche Division von der slowakischen Regierung kaum mehr der deutschen Führung zu irgendeiner Verwendung zur Verfügung gestellt werden wird.

VI. Vorschlag: Bauverband unter Belassung der Kriegsgliederung für eine Sicherungs-Division:

Da eine Verwendung der Division an der Front oder auch nur für Sicherungsaufgaben nicht möglich ist, auf der anderen Seite die Entwaffnung der Division zu einer Baubrigade von den Slowaken nicht gern gesehen werden wird, muß eine Lösung gefunden werden, die leider ein Kompromiß bleiben wird. Sie erscheint in folgender Form möglich:

Beibehalt der Rahmens einer Sicherungs-Division und Einsatz dieses Verbandes zu Bau- und Schanzarbeiten in Operations- oder besetzten Gebieten, und zwar weder im Osten noch sonst einem slawisch sprechenden Gebiet, also Norditalien, Frankreich, Griechenland. So kann der deutschen Führung ein geringer Beitrag des slowakischen Heeres zur Kriegführung zur Verfügung gestellt werden, oder daß der Einsatz der Slowaken wie in den letzten Monaten eine Belastung bedeutet.

Auf der anderen Seite ist auf die Slowaken weitgehend Rücksicht genommen. Die Division wird keinen wesentlichen Verlusten und keiner größeren Gefahr ausgesetzt sein. Der Beitrag am Kriege bleibt – sogar in bewaffneter symbolischer Form – bestehen. Die Slowaken selbst haben einen kriegsgliederungsmäßigen brauchbaren Verband, der – falls einmal erforderlich – auch zum Schutz der Heimat verwandt werden kann.

Vorher scheint jedoch eine etwa 8-wöchige Verlegung auf einen Übungsplatz zur Ausrichtung und Auffüllung der Division nötig. Der Platz wird zweckmäßig so gewählt, daß zwar eine deutliche Trennung von der Slowakei gegeben, aber auch eine Einflußnahme der militärischen Stellen der Slowakei noch möglich ist. Wenn zugänglich, könnte Tr.Übungsplatz Zolkiew bei Lemberg hierfür in Frage kommen.

[eigenhändig unterschrieben: Schlieper]

Dokument

1943, november 27. Bratislava. – *Správa Nemeckého generála pri slovenskom MNO F. Schliepera.*

Nemecká vojenská misia
na Slovensku

Č. 148/43 tajná veliteľská záležitosť

Bratislava 27. novembra 1943¹³

5 vyhotovení

1. vyhotovenie

Zhodnotenie slovenskej 1. pešej divízie po udalostiach medzi Krymom a Dneprom

I. Zhodnotenie súčasnej bojovej hodnoty divízie

Výcvik malého rozsahu je na účely obrany postačujúci. Avšak absentuje skúsenosť, ako i výcvik súčinnosti zbraní.

Celé vedenie je zlé. V dôsledku udalostí v pozícii Friesenstellung, pri ktorých zlyhala veľká časť dôstojníckeho zboru, vojsko stratilo dôveru vo svoje vedenie. Dôstojnícky zbor nedokáže a predovšetkým nechce vycvičiť vojenské jednotky ako vo vojne a vychovať z nich použiteľných vojakov. Už v pokojných časoch zabezpečovacej služby sa pamätalo v prvom rade len na osobné blaho, oddych a pohodlie, dôstojníci sú v boji nerozhodní, nečinní a sčasti zbabelí.

Zbor nižších veliteľov je početne bezvýznamný a z hľadiska výkonnosti menejcenný.

Vojsko je stále rovnako neskúsené v boji. Boj v pozícii Friesenstellung silne otriasol vie-

¹³ V pravom hornom okraji dokumentu dopísané rukou: „*Chef in Kenntnis! 1./12.*“ [Náčelník dostal na vedomie 1. 12.].

rou vo vlastné schopnosti a zbrane. *Vymizla vôľa na boj.* Musím povedať, že nálada *a postoj vojenských jednotiek sú zlé a nespoľahlivé.* Treba počítať s tým, že rozkladné tendencie, ktoré sa prv vyskytovali len ojedinele, budú narastať. Od práporov na Kryme už prebehlo 44 mužov k nepriateľovi.

Výzbroj je toho času nedostatočná. Stupeň mobility výrazne poklesol.

Záverčné vyjadrenie o súčasnej bojovej hodnote: vhodná len na zabezpečovacie úlohy bez kontaktu s nepriateľom.

II. Terajšie využitie divízie

Divízia je nasadená jedným posilneným peším plukom na ochranu pobrežia južne od Nikolajeva, 2 prápormi ešte na Kryme na ochranu pobrežia. Súčasnú nasadenie divízie zodpovedá jej nízkej bojovej hodnote. Divízia dokáže sledovať pridelený úsek pobrežia a za najpriaznivejších podmienok zabrániť prieskumu teritória nepriateľom. Pokusu nepriateľa o prístátie (hoci aj so slabými silami) nad ústím Dnepra divízia nezabráni. V terajšom priestore nasadenia sa reorganizácia alebo nová organizácia divízie pre bezprostrednú blízkosť nepriateľa vylučuje.

Akonáhle nebude nemecké vedenie divíziu potrebovať, ukazuje sa ako *žaduce stiahnuť divíziu z dôvodu novej organizácie a na iné využitie.*

III. Neskoršie možnosti vojnovej organizácie divízie

1.) Organizácia [divízie] ako zabezpečovacieho zväzku:

Za predpokladu, že časti divízie nachádzajúce sa na Kryme bude možné opätovne dostať späť, je možná nasledovná vojnová organizácia:

- štáb divízie so spravodajským oddelením
- 2 pešie pluky, každý s 2 prápormi a odpovedajúcimi plukovými jednotkami
- 1 prieskumný oddiel
- 1 delostrelecký pluk po 2 oddieloch, s povozmi
- 1 ženijný prápor
- zásobovacie jednotky.

Táto vojnová organizácia sa dá bez problémov dosiahnuť za súčasného personálneho stavu a nepatrného prisunu zbraní, výstroja, koní a povozov.

Obnovenie vojnovej organizácie podľa stavu z 1. 10. si vyžaduje *značný prisun ľudí i materiálu, ktorý si Slováci pred jarou 1944 nemôžu dovoliť.* Prisun výstroja z Nemecka nie je žiaduci, keďže nové značné dodávky zbraní nesmú na Slovensku považovať za zásoby. Okrem toho si mohli Slováci priviesť späť na Slovensko zbrane 2. divízie (terajšej stavebnej brigády).

2.) Organizácia [divízie] ako stavebného zväzku:

Keď vezmeme do úvahy, že divízia toho času nie je vôbec bojaschopná, a túto bojaschopnosť z hľadiska nemeckého ponímania ani v dohľadnom čase opätovne nedosiahne, zdá sa, že by bolo *účelné divíziu úplne reorganizovať na stavebný zväzok* – azda podobne ako bývalú 2. divíziu. Ak by sa potom obe bývalé divízie zlúčili do jedného stavebného zväzku, uvoľnil by sa tak značný počet dôstojníkov, ako aj zbraní a výstroja, ktoré by sa mohli úspešne využiť na lepší výcvik a pevnejšie organizovanie zálohy doma.

3.) Zhodnotenie týchto dvoch možností:

Pretvoriť divíziu na *stavebný zväzok* znamená využívať ju len na účely *pracovnej služby.* Zo zahraničnopolitických dôvodov sa zo strany Slovenska jasne trvá na ozbrojenej účasti na vojne – hoci aj len v „symbolickej“ podobe. *Preto by pravdepodobne stavebná brigáda ako riešenie málo zodpovedala prianiam Slovákov.* Slovensko by sa ďalej vzdalo svojho

jediného bojového útvaru s vojnovou organizáciou, s čím by vzhľadom na údajné ohrozenie zo strany Maďarska, ako i želanie nadobúdať vojnové skúsenosti, len sotva súhlasilo. K tomu by sa akiste pridala obava, že príde o dodávky nemeckých zbraní, ak nebude vo vojne poskytovať ozbrojenú pomoc.

Pravdepodobne sa bude vnímať aj odzbrojenie, ku ktorému reorganizácia divízie prakticky speje, ako jej podceňovanie.

Pokiaľ sa na druhej strane zachová vojnová organizácia pre *zaisťovací zväzok*, potom sa môže táto divízia využívať ako užitočný rámec pre bojovú divíziu v prípade, ak by bolo v priebehu vojny nevyhnutné bezprostredne brániť Slovensko. Vedenie a vojsko si udržia istú zbehllosť vo všetkých otázkach disciplíny a výcviku.

Keďže už raz musíme brať politické ohľady na spojencov, ukazuje sa ako *účelné ponechať vojnovú organizáciu pre zaisťovaciu divíziu*.

IV. Budúce využitie divízie

1.) Využitie ako bojovej divízie:

Nasadenie na fronte, ktoré z vojenského hľadiska predstavuje vítané využitie divízie (avšak Slováci ho odmietajú), nie je ani po personálnom a materiálnom doplnení divízie, a obzvlášť keď je potrebná dlhšia doba na novú organizáciu a výcvik, možné. Odhliadnuc od nespôsobilosti realizovať, obzvlášť vo zväzku, výcvik pre boj, chýba v dôstojníckom zbore, zbore nižších veliteľov a u vojenských jednotiek vôľa a ochota bojovať.

Zmena myslenia a postoja dôstojníckeho zboru, na ktorej treba principiálne trvať, sa nedá dosiahnuť v priebehu pár mesiacov. ani keď minister [národnej] obrany¹⁴ teraz preukazuje ochotu dôstojníckej zbory očistiť a omladiť. Na to je potrebná dlhoročná intenzívna a jednotná výchova dôstojníckeho zboru, navyše, i prevratná zmena nálad verejnosti v tom duchu, aby pochopili zmysel vojny a dosiahla sa tak nevyhnutná rozhodnosť. Tento čas teraz nemáme k dispozícii.

Preto sa *po všetkých doterajších skúsenostiach* – aj po dôkladnej personálnej a materiálnej obnove – *divízia už nesmie využiť na fronte*.¹⁵

2.) Využitie ako zaisťovacej divízie:

Toto nasadenie zodpovedá slovenským prianiam. Ozbrojená účasť vo vojne, ktorá sa považuje za zahraničnopolitických dôvodov za žiaducu, sa dá dosiahnuť pri minimálnych vlastných stratách – bez akéhokoľvek väčšieho nebezpečenstva – a bez zaťažovania nálad verejnosti v štáte.

Pre nasadenie zaisťovacej divízie existujú dve možnosti:

- a) nasadenie na boj proti bandám – čiže v nepretržitom kontakte s nepriateľom;
- b) nasadenie na ochranu pobrežia a podobné zabezpečovacie úlohy, pri ktorých treba len príležitostne počítať s kontaktom s nepriateľom.

K bodu a): Nemecké vedenie by zaiste uvítalo, keby dostalo k dispozícii divíziu *na boj proti bandám*. Nemecká vojenská misia má však momentálne v súvislosti s nasadením bývalej zaisťovacej divízie tie najhoršie skúsenosti so Slovákmi v boji s bandami.

V dôsledku možnosti ľahko sa dorozumieť s miestnym obyvateľstvom, rýchlo ovplyv-

¹⁴ Gen. I. tr. Ferdinand Čatloš (1895 – 1972), od marca 1939 do začiatku septembra 1944 minister národnej obrany Slovenskej republiky. Jeho životopis pozri: CSÉFALVAY, F. a kol. ref. 1, s. 38-39. Podrobnejšie o ňom pojednáva kolektívna monografia: BAKA, CSÉFALVAY, KRÁLČÁK, Ferdinand Čatloš, ref. 6 a kolektívne dielo: JAŠEK, P. – KINČOK, B. – LACKO, M. *Slovenskí generáli 1939 – 1945*. Praha : OTTOVO NAKLADATELSTVÍ, 2013, s. 52-125. ISBN 978-807451-246-9.

¹⁵ Na okraji dokumentu je k textu rukou dopísaný výkričník.

niteľnosťou slovenského vojaka nepriateľskou propagandou, následkom chýbajúcej výchovy a, predovšetkým, pre svoju celkovú mentalitu a predispozície je *Slovák na boj proti bandám absolútne nevhodný*.¹⁶ Nielenže dosahujú povážlivo bezvýznamné a neuspokojivé výsledky v boji, ale u časti vojenských oddielov nasadených do boja proti bandám sa objavili početné rozkladné tendencie, ktoré sa obzvlášť prejavili v častých prípadoch dezercie. Ukazuje sa preto, že ani na boj proti bandám sa divízia využiť nedá. Divízia nebude pre nemecké vedenie pomocou, ale príťažou. Neplatí to len pre Rusko, ale pre všetky oblasti s výskytom bánd, kde žije obyvateľstvo hovoriace slovanskými jazykmi.

K bodu b): Zabezpečenie splní len potom svoj cieľ, ak svojou prítomnosťou buď zadrží postup nepriateľa, alebo útočnej operácii svojou činnosťou zabráni či ju odrazí. Nasadenie slovenskej divízie momentálne neodvráti žiadneho nepriateľa od úmyslu zaútočiť, a ani teraz ani neskôr sa nedá na základe už spomenutých dôvodov očakávať, že divízia odrazí alebo zmarí pokusy nepriateľa o pristátie či podniknutie útoku.

Ďalej treba vziať do úvahy, že každý útvar, ktorý je na bojové úlohy organizovaný, vycvičený a vyzbrojený, nebude plnením zabezpečovacej úlohy bez akéhokoľvek kontaktu s nepriateľom plne využitý a doplnený.

Pri chýbajúcej vôli a neschopnosti dôstojníkov vycvičiť a vychovávať svoje oddiely, pri všeobecnom sklone k lenivosti a pohodlnosti budú vojenské jednotky zákonite upadať, stratia bojového ducha, a Slovák až priveľmi ľahko podľahne v čase nečinnosti nepriateľskej propagande.

Takéto vojsko nepredstavuje pomoc, ale iba bremeno, ktoré sa prejaví neustálymi starosťami vedenia s nespoľahlivým útvarom a nepretržitým zásobovaním sotva využiteľných vojenských jednotiek. Preto treba *pre slovenskú divíziu zamietnuť aj toto využitie na zabezpečovacie úlohy bez kontaktu s nepriateľom*.

V. Využitie v blízkosti Slovenska:

Slováci sa očividne usilujú o stiahnutie divízie z Východu a jej preloženie do blízkosti Slovenska. Pritom zohráva úlohu úmysel bezprostredne chrániť vlasť v prípade nepriaznivého priebehu vojny na Východe, ako aj obava z údajného ohrozenia Maďarskom. Avšak takéto nahromadenie slovenských síl na Slovensku alebo v jeho blízkosti by vyvolalo reakciu zo strany Maďarska, ktorú treba taktiež zohľadniť.

Ponechanie divízie na Slovensku alebo v jeho blízkosti sa nedá hodnotiť ako prínos slovenského spojencu vo vojne na strane Nemecka. V súčasnej situácii sa nemecké vedenie nemôže zriecť súčinnosti slovenského vojska, hoci i v neozbrojenej, avšak predsa len v hocktovej inej podobe. *Preto treba principiálne trvať na využití divízie v rámci operačného priestoru alebo na okupovaných územiach*.

Odhliadnuc od toho, znamená prípadné preloženie divízie do vlasti aj zo slovenského hľadiska priam až nebezpečenstvo, keďže vojenské jednotky by potom určite širili prehnané chýry, ktoré by mohli vyvolať doma veľké vnútropolitické ťažkosti. Z rovnakých dôvodov neprichádza do úvahy ani prechodné preloženie späť do vlasti na obnovu síl, najmä keď absentuje ubytovanie v uzavretých priestoroch a možnosť vykonávať výcvik, a kontakty s rodinou a vlasťou u Slovákov prebúdajú iba slaboštvu a precitlivenosť, čo sa Slovákom ani neprieči. Okrem toho treba rátať s tým, že divíziu, ktorá by sa nachádzala na území Slovenska, by slovenská vláda sotva bola ochotná ešte poskytnúť nemeckému vedeniu na akékoľvek účely.

¹⁶ Na okraji dokumentu je k textu rukou dopísaný výkričník.

VI. *Návrh: Stavebný zväzok s ponechanou vojnovou organizáciou pre zaistováciu divíziu:*

Keďže využitie divízie na fronte či len pre zabezpečovacie úlohy nie je možné, ale na druhej strane by sa Slováci neradi prizerali odzbrojeniu divízie na stavebnú brigádu, treba nájsť riešenie, ktoré, žiaľ, zostane kompromisom. Ukazuje sa, že je možné v nasledujúcej podobe:

Zachovať organizáciu zaistovacej divízie a nasadiť tento zväzok na stavebné a opevňovacie práce v operačnom priestore alebo na okupovaných územiach, a síce ani na Východe a ani v oblasti s obyvateľstvom hovoriacim slovanskými jazykmi, teda v severnom Taliansku, Francúzsku, Grécku. Takto bude môcť slovenské vojsko poskytnúť nemeckému vedeniu nepatrnú pomoc pri vedení vojny bez toho, aby sa stalo nasadenie Slovákov – ako tomu bolo v posledných mesiacoch – príťažou.

Na druhej strane musíme brať na Slovákov veľkorysé ohľady. Divízia nebude vystavená žiadnym významnejším stratám ani väčšiemu nebezpečenstvu. Prínos vo vojne sa zachová – dokonca v ozbrojenej podobe. Slováci majú sami použiteľný útvar s vojnovou organizáciou, ktorý – pokiaľ by to bolo nevyhnutné – môžu využiť na ochranu vlasti.

Ale ukazuje sa, že najprv treba divíziu z dôvodu prípravy a doplnenia asi na 8 týždňov preložiť do vojenského výcvikového priestoru. Miesto sa zvolí účelne tak, aby bola zreteľne oddelená od Slovenska, vplyv slovenských vojenských orgánov bude však ešte možný. Pokiaľ nebudú námietky, mohlo by na tento cieľ prichádzať do úvahy vojenský výcvikový priestor Zolkiew¹⁷ pri Lembergu¹⁸.

[vlastnoručný podpis: Schlieper]

Bundesarchiv – Militärarchiv Freiburg, f. RW 5 – Amt Ausland/Abwehr/448 b.
(Preklad: J. Tulkisová)

¹⁷ Dnes: Žovkva (Ukrajina).

¹⁸ Dnes: Lviv (Ukrajina).